

საპენსიო რეფორმა საქართველოში

ნატო გეგენავა

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

თამარ აბუაშვილი

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

სოციალური პენსიის როლი საპენსიო ასაკში მყოფი მოსახლეობისთვის სიღარიბესთან ბრძოლის კუთხით ძალიან მნიშვნელოვანია. პენსიების ეტაპობრივი ზრდა უფრო მეტად შეუწყობს ხელს სიღარიბის მაჩვენებლის შემცირებას. პენსიაზე გასვლის შემდეგ მოქალაქეებს გაუჩნდება დამატებითი შემოსავალი, თუმცა, იგი ვერ უზრუნველყოფს ცხოვრების მაღალი სტანდარტის პირობებს.

საკვანძო სიტყვები: საპენსიო რეფორმა, შემოსავალი, სიღარიბე, პენსია, ხელფასი, საპენსიო სისტემა.

PENSION REFORM IN GEORGIA

Nato Gegenava

Associate Professor, GTU

Tamar Abuashvili

Associate Professor, GTU

RESUME

The role of the social pension is very important for the population of retirement age in terms of fighting poverty. The gradual increase of pensions will further contribute to the reduction of the poverty rate. Citizens will receive additional income after retirement, however, it will not provide a high standard of living.

Keywords: Pension Reform, Income, Poverty, Pension, Salary, Pension System.

* * * *

ახალი საპენსიო სისტემის შემოღება დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში განხორციელებული ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სოციალური რეფორმაა. ის მოქალაქეთაგან სახელმწიფოს მიმართ თვისებრივად ახალი ტიპის – გრძელვადიან ნდობას მოითხოვს. სისტემა საკმაოდ გრძელვადიან პერიოდს, არაერთ შემთხვევაში 40 წელს და მეტს ეხება. რეფორმის მთავარი პრობლემა სახელმწიფოს მიმართ გრძელვადიან პერიოდში ნდობის ნაკლებობაა. მოსახლეობას ახსოვს გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლების ფინანსური კრიზისი და ჰიპერინფლაცია, რომელმაც საქართველოს ეკონომიკა უფსკრულის პირას მიიყვანა. შესაბამისად, დღეს საქართველოში არაა სათანადოდ განჭვრეტადი გარემო ისეთი გრძელვადიანი ინვესტიციისთვის, როგორსაც საპენსიო რეფორმა ითვალისწინებს.

შესაბამისად, განჭვრეტადი გარემოს არარსებობის პირობებში მოსახლეობის მიერ ფონდში გადარიცხული თანხა არის ხარჯი. ეს არის თანხა, რაც მოსახლეობის მიერ განკარგულ შემოსავლებს აკლდება. საქართველოში სოციალური ფონი საკმაოდ მძიმეა (მსოფლიო ბანკის შეფასებით, მოსახლეობის 69% ან უკიდურესად, ან საშუალოდ ღარიბია) ეს კი ნიშნავს, რომ მოსახლეობის გარკვეული ნაწილისთვის, რომელსაც მცირე შემოსავალი აქვს, 4%-ის გადახდის დავალდებულება სოციალურ მდგომარეობაზე კიდევ უფრო მძიმედ აისახება.

ამავდროულად, იზრდება საგადასახადო ტვირთი დამსაქმებლებზეც, რაც მათ მიერ განკარგულ სახსრებს პირველივე წელს 2-4%-ით შეამცირებს. გადასახადის ზრდამ კი შესაძლოა, მათ მიერ ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის პროცესი შეანელოს, რაც, თავის მხრივ, ისევ სიღარიბის აღმოფხვრის შენელებულ ტემპში აისახება.

იმის მიუხედავად, რომ, მთავრობის წარმომადგენელთა მტკიცებით, საპენსიო შენატანი გადასახადი არაა, საერთაშორისო პრაქტიკა განსხვავებულივე მეტყველებს.

OECD-ის პრაქტიკის მიხედვით, თუ სოციალური უზრუნველყოფის ფონდში განხორციელებული შენატანი სავალდებულოა, მაშინ ის განიხილება გადასახადად. მაგალითად, დანიამი ჯანმრთელობის დაზღვევის გადასახადი შემოსავლის გარკვეულ ოდენობამდე სავალდებულოა, ხოლო გარკვეული ოდენობის შემდგომ – ნებაყოფლობითი. ის გადასახდელი, რაც სავალდებულო წესით გადაიხდება, განიხილება გადასახადად, განსხვავებით ნებაყოფლობითი გადასახდელისაგან. დიდი ბრიტანეთის საპენსიო შენატანი სახელმწიფოს საპენსიო სქემის მიხედვით, მისი სავალდებულო ხასიათიდან გამომდინარე, განიხილება გადასახადად, ხოლო კერძო სქემის მიხედვით, რომელიც ნებაყოფლობითია, არ კვალიფიცირდება გადასახადად.

საქართველოში დამსაქმებლები იძულებული არიან, გადაიხადონ საპენსიო შენატანები, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი ადმინისტრაციული წესით, სანქციის სახით ჯარიმას გადაიხდიან.

დამსაქმებლებისა და მოქალაქეების მიერ განკარგული შემოსავლების შემცირებასთან ერთად, საპენსიო სისტემას კიდევ ერთი – მორალური პრობლემაც ახლავს. სახელმწიფო მოქალაქეებს ართმევს არჩევანის უფლებას, საკუთარი გადანაწევლებით განკარგონ საკუთარი ფინანსები. სახელმწიფოს მხრიდან მსგავსი მიდგომა საფუძველს აცლის

ეთიკური ავტონომიის პრინციპს, ვინაიდან სახელმწიფო ადამიანების ნაცვლად წყვეტს, რა არის მათთვის უკეთესი. სახელმწიფო გვინყვეტს, რომ ჩვენთვის უკეთესია დანაზოგის შექმნა და, ამასთანავე, იძულებით გვრთავს დანაზოგის შექმნის მისივე შემუშავებულ კონკრეტულ მოდელში.

აღნიშნული საპენსიო რეფორმის საჭიროება გამომდინარეობს შემდგომი გარემოებებიდან:

ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში მნიშვნელოვნად შეიცვალა საქართველოს დემოგრაფიული შემადგენლობა. შობადობის შემცირებისა და მიგრაციის ფონზე მნიშვნელოვნად შემცირდა შრომისუნარიანი მოსახლეობის რაოდენობა. ამავდროულად, გაიზარდა პენსიონერთა რიცხვი და მოიმატა საპენსიო ასაკის ხანგრძლივობამ, რაც იმას ნიშნავს, რომ შემცირებადმა სამუშაო ასაკის მოსახლეობამ, რომელიც სულ უფრო მცირდება, უნდა იტვირთოს მზარდი პენსიონერთა სოციალური უზრუნველყოფა. პროგნოზის მიხედვით, მოცემული ტენდენცია მომდევნო ათწლეულების განმავლობაშიც გაგრძელდება, რაც კიდევ უფრო გააუარესებს არსებულ მდგომარეობას.¹

არსებული სოციალური საპენსიო სქემა წარმოადგენს სიღარიბესთან ბრძოლის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს, თუმცა ამ მიზნის მისაღწევად გასათვალისწინებელია ქვეყანაში მიმდინარე ინფლაცია. დღეისათვის საქართველოში მოქმედი სოციალური საპენსიო სისტემა ხელმისაწვდომია ყველა მოქალაქისთვის, სამუშაო სტაჟისა და შენატანების ისტორიის მიუხედავად. ამგვარი მიდგომა უზრუნველყოფს პენსიონერთა დიდი

ნაწილის სიღარიბისგან დაცვას, რადგან -160 ლარის ოდენობის სოციალური პენსია მიახლოებულია საარსებო მინიმუმთან. საჭიროა პენსიის ინდექსაციის მექანიზმის შემუშავება, რათა მოხდეს პენსიონერთა მსყიდველუნარიანობის შენარჩუნება და რიგ შემთხვევებში, ეტაპობრივი ზრდა.

ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში საპენსიო ხარჯები მნიშვნელოვნად გაიზარდა. 2006 წელს ასაკით პენსიონერთა ხარჯი შეადგენდა 268 მილიონ ლარს, ანუ მთლიანი შიდა პროდუქტის 1.95%, ხოლო 2015 წელს აღნიშნულმა ხარჯმა 1.3 მილიარდ ლარს მიაღწია, რაც მშპ-ს 4.25%-ის ტოლფასია. პროგნოზის მიხედვით, საპენსიო ხარჯების ზრდის ტენდენცია საქართველოს საპენსიო რეფორმა 4 გაგრძელდება, რადგან იზრდება პენსიონერთა რაოდენობა, რაც, შესაბამისად, დააწვება სახელმწიფო ბიუჯეტს და საპენსიო ხარჯებმა შესაძლოა მშპ-ს 10%-იან ზღვარს მიაღწიოს 2060 წლისთვის.²

იმისათვის, რომ სამუშაო ასაკში მყოფმა მოსახლეობამ მიიღოს ადეკვატური საპენსიო შემოსა-

ვალი, რომელიც პირდაპირპროპორციული იქნება მოქალაქის მიერ გამომუშავებული ხელფასისა, საჭიროა დამატებითი დანაზოგების მექანიზმების შემუშავება. კერძო საპენსიო დანაზოგების სისტემის დანერგვა აუცილებელია გრძელვადიან პერსპექტივაში უფრო მაღალი ჩანაცვლების კოეფიციენტის მისაღწევად. სისტემა აგრეთვე უზრუნველყოფს სამართლიანობის პრინციპის დანერგვას, რომლის თანახმადაც დაგროვებითი პენსია ინდივიდუალურად განისაზღვრება პიროვნების მიერ წლების განმავლობაში მიღებული შემოსავლისა და ფონდში განხორციელებული შენატანების მიხედვით.

გრძელვადიანი საპენსიო დანაზოგების დანერგვა ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ ზრდას, კაპიტალის ბაზრის განვითარების მეშვეობით. ადგილობრივი კაპიტალის ბაზარზე, ინსტიტუციური მონაწილეობის ნაკლებობა, მნიშვნელოვან პრობლემას უქმნის კომპანიებს, რომლებიც დაფინანსების ალტერნატიულ წყაროებს ეძებენ. წინასწარი ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საპენსიო რეფორმა ხელს შეუწყობს ადგილობრივი კაპიტალის ბაზრის განვითარებას, რაც განაპირობებს კერძო საპენსიო დანაზოგის ადგილობრივ ეკონომიკაში ინვესტირებას.

საქართველოში საპენსიო სისტემის რეფორმის აუცილებლობა ბოლო წლების განმავლობაში სულ უფრო აქტუალური ხდებოდა. საქართველოს დღევანდელი საპენსიო სისტემის მიზანია ხანდაზმულებში სიღარიბის დონის შემცირება, რასაც საარსებო მინიმუმთან მისი თანაფარდობაც ადასტურებს.

რეფორმისას, პირველ რიგში, ცვლილებები უნდა შეეხოს საპენსიო უზრუნველყოფის საკანონმდებლო გარანტიებს, რომლებიც საქართველოში მინიმალურია, შეიძლება ითქვას, რომ არც არსებობს. კერძოდ, ჩვენს სინამდვილეში პენსიის გაცემის საფუძვლად რჩება მხოლოდ სახელმწიფო ბიუჯეტი, ხოლო სხვა შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზით პენსიონერის უფლება, პრაქტიკულად, არ არის უზრუნველყოფილი.

ამას გარდა, აღსანიშნავია საპენსიო ფონდის მუდმივად მზარდი

ზენოლა საჯარო ფინანსების სექტორზე, რაც დიდ ტვირთად აწევა სახელმწიფო ბიუჯეტს. შესაბამისად, პრობლემურ საკითხად რჩება პენსიის ადეკვატურობა და გრძელვადიანი საპენსიო ვალდებულებების მდგრადობა.

საპენსიო რეფორმამ საშუალო და გრძელვადიან პერიოდში უნდა შეამციროს ზენოლა სახელმწიფო ბიუჯეტზე. ის, რასაც ჩვენ დღეს ვეძახით პენსიას, სინამდვილეში წარმოადგენს სოციალური დახმარების ერთგვარ სახეს.

დღევანდელი დემოგრაფიული სურათის ფონზე, რომელიც ნამდვილად არ გახლავთ სახარბიელო, აუცილებელია რეფორმის დაუყოვნებლივი გატარება, რომ თავიდან ავიცილოთ გარდაუვალი საპენსიო რისკები მომდევნო 15-20 წლის განმავლობაში.

1 <https://mof.ge/News/6425>, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.

2 <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/55/sotsialuri-uzrunvelqofa>, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.

საპენსიო რეფორმის წარმატებით გატარებისთვის მნიშვნელოვანია, რომ ხელისუფლებამ დროულად მიიღოს შესაბამისი ნორმატიული ბაზა და დაიწყოს კომუნიკაცია საზოგადოებასთან რეფორმის აუცილებლობისა და მისი სიკეთების თაობაზე. ამ ნაწილში კარგი იქნება ჩვენი მეზობელი ქვეყნის სომხეთის გამოცდილების გაზიარება, რომელმაც მნიშვნელოვნად ადრე დაიწყო საზოგადოების ინფორმირება და რომელსაც უკვე მეორე წელია, რეალური საპენსიო სისტემა აქვს.

აღსანიშნავია, რომ დემოგრაფიული სურათი მსგავსია დანარჩენ მსოფლიოშიც. World Population Aging-ის კვლევის მიხედვით, თუ 2011 წელს 60 წლისა და უფროსი ასაკის ადამიანების რაოდენობა დედამიწის მთლიანი მოსახლეობის 11%-ს უდრიდა, 2050 წლისთვის მისი 22%-მდე ზრდა არის მოსალოდნელი. 2050 წლისთვის 60 წლისა და უფროსი ასაკის ადამიანების რაოდენობა მსოფლიოში 2 მილიარდს გადააჭარბებს. შედეგად, დედამიწის მოსახლეობის დემოგრაფიული პროფილისა და მისი ასაკობრივი ჭრილის მნიშვნელოვანი ცვლილება და სამუშაო ძალაზე დანაღდის გაძლიერება კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი არგუმენტია საპენსიო რეფორმების დაჩქარების აუცილებლობის დასასაბუთებლად.

დღეს ასაკობრივი პენსიონერების რიცხვმა საქართველოში თითქმის 900 000 (ცხრაასი ათასი) ადამიანს მიაღწია, რაც სახელმწიფო ბიუჯეტს წელიწადში მილიარდ ლარზე მეტი უჯდება, აღნიშნულს კი აღმავალი ტრენდი გააჩნია, რასთან გამკლავებაც სახელმწიფოს გაუჭირდება.

საპენსიო რეფორმამ უნდა უზასუხოს ამ გამოწვევებს და უზრუნველყოს: 1. ადეკვატური პენსია სტაჟისა და მიღებული შემოსავლიდან გამომდინარე;

2. სახელმწიფოსთვის საპენსიო უზრუნველყოფის ფინანსური ვალდებულებების შემსუბუქება.

საქართველოში საპენსიო რეფორმის განხორციელების აუცილებლობა

ისევე თვალსაჩინოა, როგორც მსოფლიოს ბევრ სხვა ეკონომიკაში (განვითარების საფეხურისა და ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწეული დონის მიუხედავად).

საპენსიო რეფორმის გატარების პროცესში აუცილებელია შესწავლილ და შეფასებულ იქნეს საპენსიო სისტემის გლობალური და ადგილობრივი პერსპექტივები, გაანალიზდეს საპენსიო უზრუნველყოფის მოდელები, სხვადასხვა ქვეყანაში საპენსიო სისტემის რეფორმის წარმატებული და წარუმატებელი მაგალითები, რომელთა საფუძველზეც შესაძლებელი გახდება საპენსიო რეფორმის ოპტიმალური მოდელის შემოთავაზება, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება სახელმწიფოებრივი ინტერესი და ბიზნესგარემოს გაუმჯობესების პერსპექტივები.

დღეს საქართველოს საპენსიო სისტემა ორ არა-

თანაბარ ნაწილად იყოფა. ძირითადია სახელმწიფო საპენსიო სისტემა, რომელიც ეფუძნება სოლიდარული გადანაწილების პრინციპს და ემყარება ფიქსირებული პენსიების გაცემას საბიუჯეტო სახსრებიდან.

არასახელმწიფო საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემას კი ბაზრის უმნიშვნელო წილი უკავია და, საკანონმდებლო თუ სხვა სახის აუცილებელი წანამძღვრების არარსებობის გამო, კვლავაც განვითარების დაბალ საფეხურზეა. ამ მიმართულების განვითარებაზე კრიტიკულად მნიშვნელოვანია, ნებაყოფლობითი ჩართულობის ასამაღლებლად ასევე შესაძლებელია გარკვეული სამოტივაციო ელემენტების შემოტანაც.

ბოლოდროინდელი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები და მათი დინამიკა, ასევე საბიუჯეტო პოლიტიკის პრიორიტეტები და დემოგრაფიული სურათის ცვალებადობა კი მიუთითებს, რომ საქართველოს ეკონომიკასა და ბიუჯეტს ნაკლებად აქვს იმის ფუფუნება, რომ საპენსიო დანახარჯების გასტუმრება კვლავაც უპირატესად სახელმწიფოს ფუნქციად დარჩეს, და თუკი ასე გაგრძელდება მომავალშიც, ეს გაართულებს მსხვილი ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელებას, ხელს შემოსულის ბიუჯეტის რაციონალურ ხარჯვას და შეანელებს ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლებს.³

საერთაშორისო პრაქტიკაში **არსებობს საპენსიო სისტემის სამი ძირითადი კატეგორია:**

- სახელმწიფოს სოციალური უზრუნველყოფის პროგრამა

- დაგროვებითი პენსია

- ინდივიდუალური საპენსიო ანაბრები.⁴

საპენსიო სისტემებს ძირითადად **ოთხი გამაერთიანებელი მიზანი** გააჩნია:

- ცხოვრების ღირსეული პირობების შექმნა რაც შეიძლება მეტი პენსიონერისთვის;

- რისკების დივერსიფიკაცია, რათა ნებისმიერი საპენსიო სქემის თანამდევრი

- რისკები სწორად დაიზღვეს;

- ქვეყნის საპენსიო სტანდარტებისა და მიზნების შესაბამისი, ადეკვატური სარგებლის მიღება;

- მოსახლეობის სიცოცხლის ხანგრძლივობის ზრდის კვალდაკვალ გაზრდილ საბიუჯეტო ტვირთთან გამკლავების მეთოდების შემუშავება.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საპენსიო სისტემის რეფორმის დადებითი შედეგები ქვეყანამ შეიძლება იგრძნოს არამყისიერად, მხოლოდ გარკვეული დროის შემდეგ. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ საპენსიო რეფორმა დაიწყოს მაქსიმალურად მოკლე ვადებში. აქედან გამომდინარე, დღის წეს-

3 <https://csogeorgia.org/storage/app/uploads/public/5cd/c9b/3a8/5cd9b3a85d9c760935169.pdf>, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.

4 გოგიაშვილი შ., კონკურენციის ეკონომიკური პოლიტიკა და საკანონმდებლო პრაქტიკა საქართველოში, თბილისი: ინოვაცია, 2009, 53გვ.

რიგში დგას რეალური საპენსიო სისტემის ჩამოყალიბების აუცილებლობა, რომელიც დაგროვებით სქემას უნდა დაეყრდნოს.

ამ სისტემის მიხედვით, ადამიანები დასაქმებულად ყოფნის პერიოდში ხელფასიდან ან/ და შემოსავლიდან ანარიცხებს აკეთებენ კერძო ან სახელმწიფო ფონდში. როდესაც მათ საპენსიო ასაკი დაუდგებათ, დაგროვილი თანხა, გარკვეული პროცენტული დანამატებით, პენსიის სახით უბრუნდებათ. ანარიცხებს ფონდი ათავსებს მოგებიან აქტივებში, რომელთაც გარკვეული შემოსავალი მოაქვს საინვესტიციო ფონდისთვისაც და იმ ადამიანისთვისაც, ვისაც ფონდში გარკვეული შემოსავლები შეაქვს.

საქართველოს საპენსიო სისტემის რეფორმის დაგეგმვისა და წარმატებით განხორციელებისათვის აუცილებელია ჩამოყალიბდეს რეფორმის ძირითადი მიზნები და მიმართულებები, განისაზღვროს მისი განხორციელების ვადები და შესაძლო ხარჯები, აგრეთვე რეფორმის შედეგები როგორც მოკლევადიან, ისე გრძელვადიან პერსპექტივაში. სისტემა უნდა იყოს მაქსიმალურად გამჭვირვალე და იძლეოდეს საშუალებას, პროგრამაში ჩართულ ადამიანს ნებისმიერ მომენტში ჰქონდეს წვდომა მის პირად ანგარიშზე/ ბარათზე.

მნიშვნელოვანია, სიღრმისეულად გავიაზროთ ყველა ის პრობლემა, რაც საპენსიო სისტემის რეფორმის განხორციელებისას წარმოიქმნება (განხორციელების ვადა და ხარჯები, გარდამავალი პერიოდის რისკების მინიმიზება, საპენსიო ფონდებში აკუმულირებული სახსრების ინვესტირების ინსტრუმენტები, ფონდებში დაგროვილი კაპიტალის მოძრაობის სქემები, ზედამხედველობა და ა.შ.)⁵

ამავე დროს, აუცილებელია ყველა იმ პოზიტიური შედეგის გამოკვეთა და საზოგადოებისთვის შეტყობინება, რაც არასახელმწიფო საპენსიო სისტემის განვითარებას ექნება არა მხოლოდ საქართველოს საპენსიო სისტემისთვის, არამედ მთელი ეკონომიკისთვის. საუბარია ახალი ფინანსური და საინვესტიციო რესურსების გაჩენაზე, ასევე მათ ზრდაზე, რაც მნიშვნელოვნად გაზრდის საქართველოს ფინანსური სისტემის სტაბილურობასა და ლიკვიდურობას.

რა არის საპენსიო რეფორმის ჩატარების სამი ფუნდამენტური მიზეზი არსებობს:

I. გაიზარდა მოსახლეობის საშუალო სიცო-

5 http://www.economy.ge/uploads/ecopolitic/sapensio/Goverment_Report_on_pensions_Final_GEO.pdf f, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.

ცხლის ხანგრძლივობა, რამაც

შეცვალა დემოგრაფიული სტრუქტურა თითქმის ყველა ქვეყანაში, მათ შორის - საქართველოშიც. კერძოდ, საპენსიო ასაკის მოქალაქეების წილი გაიზარდა მთლიან მოსახლეობაში. ანუ შემცირდა პროპორცია დასაქმებულსა და პენსიონერს შორის (საქართველოში ეს ფარდობა უკვე დიდი ხანია, 1-ზე ნაკლებია).

II. ისედაც მუდმივად დეფიციტური ბიუჯეტის ზრდა ვერ დაენია საპენსიო მოთხოვნებს - სახელმწიფო ბიუჯეტი უკვე აღარ ყოფნის პენსიონერების მინიმალურ პენსიასაც კი, არათუ “ღირსეული სიბერისთვის” საკმარის პენსიას. თავის მხრივ ეს გამოიწვია ცხოვრების დონის ზრდამ და ამავდროულად “ჩანაცვლების კოეფიციენტის” შემცირებამ (პენსიის მოსალოდნელი დონე საშუალო ხელფასთან).

III. სახელმწიფოს მიერ საპენსიო განაწილების არაეფექტიანმა მართვამ კიდევ უფრო დაამძიმა მდგომარეობა და შედეგად “პენსია” რეალურად სოციალური შემწეობა გახდა, ანუ მოსახლეობის დიდი ნაწილი

პოლიტიკური გადაწყვეტილების მძევლად იქცა - ვინც მეტ პენსიას დაპირდება, ამომრჩეველთა დიდი ნაწილი მას აძლევს ხმას.

ეს მიზეზები საქართველოშიც იქცა საპენსიო რეფორმის აუცილებლობის წინაპირობად. დღევანდელი საპენსიო რეფორმა არის გარდაუვალი აუცილებლობა, რომელმაც მხოლოდ გრძელ ვადაში (8-10 წლის შემდეგ) უნდა მოგვეცეს რეალურად სასარგებლო შედეგები, რა თქმა უნდა, რეფორმის სწორად განხორციელების პირობებში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://mof.ge/News/6425>, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.
2. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/55/sotsialuri-uzrunvelqofa>, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.
3. <https://csogeorgia.org/storage/app/uploads/public/5cd/c9b/3a8/5cdc9b3a85dcc760935169.pdf>, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.
4. გოგიაშვილი შ., კონკურენციის ეკონომიკური პოლიტიკა და საკანონმდებლო პრაქტიკა საქართველოში, თბილისი: ინოვაცია, 2009, 53გვ.
5. http://www.economy.ge/uploads/ecopolitic/sapensio/Goverment_Report_on_pensions_Final_GEO.pdf, უკანასკნელად გადამოწმებულია - 20.05.2019.